

Bureau voor Archeologie Rapport 405

Stationsweg Oost 158 en 160, Woudenberg, gemeente Woudenberg: een bureauonderzoek

Colofon

titel: Bureau voor Archeologie Rapport 405. Stationsweg Oost 158 en 160, Woudenberg, gemeente Woudenberg: een bureauonderzoek

auteur: M. Hanemaaijer (KNA prospector Ma)

autorisatie: A. de Boer (KNA senior prospector)

datum: 19 december 2016

ISSN: 2214-6687

© Bureau voor Archeologie

Koningsweg 244 Utrecht

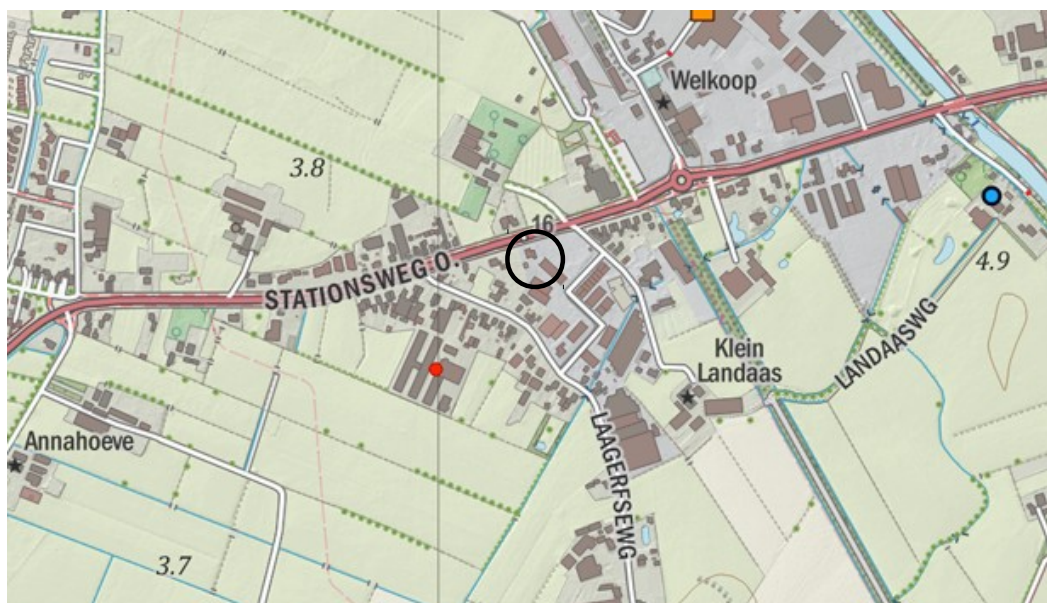
T 030 245 18 95

E info@bureauvoorarcheologie.nl

I <https://www.bureauvoorarcheologie.nl>

Administratieve gegevens

Projectnummer	2016091501
Provincie	Utrecht
Gemeente	Woudenberg
Plaats	Woudenberg
Toponiem	Stationsweg Oost 158 en 160
Centrum locatie (m RD)	159.150; 454.600 (x; y)
Omvang plangebied	1.780 m ²
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	4017984100
Soort onderzoek	een bureauonderzoek
Opdrachtgever	SAB S. Kok
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie Bureauonderzoek: M. Hanemaaijer (prospector) Senior redactie: A. de Boer (senior prospector)
Kaartblad	32D
Periode van uitvoering	Oktober 2016
Bevoegd gezag	Gemeente Woudenberg contactpersoon: K. Kuperus Parklaan 1, 3931 KK Woudenberg 14 033
Deskundige namens bevoegde overheid	R. Torremans ODRU Archimedeslaan 6 3584 BA Utrecht 088 – 022 50 00 R.Torremans@odru.nl
Beheerder en plaats van documentatie	Digitale documentatie: ARCHIS en E-Depot

Figuur 1: Ligging van het plangebied (www.opentopo.nl).

Inhoudsopgave

	Samenvatting.....	6
1	Inleiding.....	7
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	8
2	Bureauonderzoek.....	9
	2.1 Methode.....	9
	2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep.....	9
	2.3 Aardkunde.....	9
	2.4 Bewoning en historische situatie.....	10
	2.5 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden.....	12
	2.6 Gespecificeerde verwachting.....	14
3	Conclusie.....	16
4	Advies.....	17
5	Literatuur.....	18

Lijst met Figuren

Figuur 1: Ligging van het plangebied (www.opentopo.nl).....	3
Figuur 2: Ontwerptekening van het plangebied.....	7
Figuur 3: Luchtfoto.....	20
Figuur 4: Geologische overzichtskaart (De Mulder 2003).....	20
Figuur 5: Paleogeografische kaart van Nederland 1500 voor Christus (Vos en Weerts 2011).....	21
Figuur 6: Geomorfologische kaart (Alterra 2004).....	22
Figuur 7: Bodemkaart (Alterra Wageningen UR 2012).....	22
Figuur 8: Hoogte-reliëfkaart op basis van AHN2 (Kadaster en PDOK 2014).....	23
Figuur 9: Kaart van Blaeu midden 17e eeuw (Blaeu 1659).....	24
Figuur 10: Nieuwe Kaart van den Lande van Utrecht midden 18e eeuw (Bernard de Roy 1743).....	25
Figuur 11: Kadastrale minuut 1811-1832 (Kadaster 1811). Het landgebruik is bouwland.....	26
Figuur 12: Bonnekaart 1872.....	26
Figuur 13: Bonnekaart 1909.....	27
Figuur 14: Bonnekaart 1932.....	27
Figuur 15: Luchtfoto uit 1945.....	28
Figuur 16: Luchtfoto van de zuivelfabriek uit 1951.....	28
Figuur 17: Topografische kaart 1952.....	29
Figuur 18: Topografische kaart 1962.....	29
Figuur 19: Topografische kaart 1982.....	30
Figuur 20: Topografische kaart 1995.....	30
Figuur 21: Luchtfoto 2014.....	31
Figuur 22: Onderzoeksmeldingen in het onderzoeksgebied (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2016).....	31
Figuur 23: Morfogenetische kaart (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).....	32
Figuur 24: Historisch geografische elementen (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).....	33
Figuur 25: Verwachtingskaart van de gemeente Woudenberg (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).....	34
Figuur 26: Beleidskaart van de gemeente Woudenberg (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).....	35
Figuur 27: Kaart met militaire linies in de Grebbelinie bij station Woudenberg (bron: dhr. Rietberg, Adviesbureau Grebbelinie).....	36

Lijst met Tabellen

Tabel 1: Aardkundige waarden.....	10
Tabel 2: Bekende waarden tot ca. 400 m van het plangebied.....	14

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een bureauonderzoek uitgevoerd in het kader van een bestemmingswijziging en nieuwbouw aan de Stationsweg Oost 158 en 160 te Woudenberg.

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocol 4002. In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied.

De huidige bestemming van het plangebied is bedrijf. Deze zal worden omgezet naar wonen. Tevens zal in het oostelijk deel een nieuwe woning met aangebouwde garage worden gerealiseerd

Het plangebied ligt in het Utrechts-Gelders zandgebied. Het plangebied ligt op basis van de geomorfologische kaart binnen een plaatselijk afgegraven terrein. Vanaf de jaren 30 van de 20^e eeuw bevinden zich in het oostelijk deel van het plangebied panden van de zuivelfabriek de Vooruitgang. Deze zijn aan het einde van de 20^e of in het begin van de 21^e eeuw gesloopt. Daarnaast bevinden zich in de omgeving van het plangebied resten van de Grebbelinie uit de 18^e eeuw tot en met WOII. Een militaire kaart uit mei 1940 wijst erop dat resten van loopgraven aanwezig kunnen zijn.

In het plangebied kunnen met name resten uit de Tweede Wereldoorlog voorkomen. Echter, gezien de bouw- en sloopwerkzaamheden en het bouwrijp maken voor het huidige bedrijventerrein is het waarschijnlijk dat de resten uit de Tweede Wereldoorlog grotendeels vergraven. Indien loopgraven aanwezig waren dieper dan 2 m kunnen de onderzijden hiervan nog aanwezig in het plangebied.

Bureau voor Archeologie adviseert het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat toch archeologische resten worden aangetroffen bij de graafwerkzaamheden. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet uit 2016. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Woudenberg.

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor de wijziging van de bestemming van bedrijf naar wonen van de kavels 1355 en 1458 (Stationsweg Oost 158 en 160) te Woudenberg. Op nr. 160 zal tevens een nieuwe woning worden gerealiseerd.

Figuur 2: Ontwerptekening van het plangebied.

In het gebied ligt in bestemmingsplan Bedrijventerrein Woudenberg. Hier geldt de dubbelbestemming archeologie waarde 2. Dit houdt in dat archeologisch onderzoek verplicht is bij bodemingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 40 cm -mv.¹

1 ("Bestemmingsplan bedrijventerrein Woudenberg" 2008)

Het plangebied heeft een oppervlak van ca. 1.780 m², de nieuwbouw heeft een omvang van ongeveer 170 m², zie fig. 2. De beoogde ontwikkeling leidt tot een bodemverstoring tot waarschijnlijk 80 cm -mv. Hiermee overschrijdt het plan de vrijstellingscriteria en geldt de verplichting om een onderzoek op de locatie uit te voeren.

Het onderzoeksgebied is een zone met straal van circa 400 m om de ontwikkeling heen.

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.0).

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de voorgenomen werkzaamheden.

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

- *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*
- *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*
- *Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?*
- *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*
- Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:
 - *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*
 - *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?*

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 4.0, protocol 4002.²

In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen. Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna wordt achtereenvolgens de aardkundige, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd. Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische waarden beschreven in termen van onder meer diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

De genoemde stappen leidden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.³ In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd.

Van alle afgebeelde kaarten is het noorden boven, tenzij anders aangegeven.

2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep

Het plangebied ligt in de gemeente en plaats Woudenberg. Het plangebied ligt aan de Stationsweg Oost nrs. 158 en 160 en maakt deel uit van bedrijventerrein Klein Landaas. Het plangebied heeft een omvang van 1.780 m². In het westelijk deel staat een bedrijfswoning met een omvang van ongeveer 160 m². Het oostelijk deel is braakliggend (fig. 3).

De huidige bestemming van het plangebied is bedrijf. Deze zal worden omgezet naar wonen. Tevens zal in het oostelijk deel een nieuwe woning met aangebouwde garage worden gerealiseerd (fig. 2). Deze hebben samen een omvang van ongeveer 170 m². Er komt geen kelder onder de woning. De exacte funderingsdiepte is nog niet bekend, waarschijnlijk zal deze reiken tot 80 cm -mv. De westelijke woning zal worden behouden. Bodemingrepen zijn alleen voorzien in het oostelijk deel van het perceel.

2.3 Aardkunde

De aardkundige gegevens staan samengevat in tabel 1.

Het plangebied ligt in het Utrechts-Gelders zandgebied, ten oosten van de Utrechtse Heuvelrug. De ondiepe ondergrond bestaat uit windafzettingen uit de laatste IJstijd die in de vorm van parboolruggen zijn opgewaaid, zogenaamde dekzanden. Deze afzettingen worden gerekend tot de Formatie van Boxtel (fig. 4). Gedurende het Holoceen vormt zich aan de oostzijde van de Utrechtse Heuvelrug een veenmoeras in een brede strook parallel aan de heuvelrug door stagnatie van de afvoer van oppervlaktewater. Het plangebied ligt naast de oostzijde van dit veengebied en wordt niet door veen overgroeid, zie de kaart met maximale veenverbreding ca. 1500 v. Chr. in fig. 5.

2 (SIKB 2016)

3 (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Data Archiving and Networking Services)

Op de geomorfologische kaart is het plangebied gekarteerd als plaatselijk vergraven. Ten noorden van het plangebied ligt een dekzandrug al dan niet met oud bouwlanddek. Ten zuidwesten ligt een vlakke van ten dele verspoelde dekzanden. (fig. 6).

Op de bodemkaart staan in het plangebied afgegraven lage zwarte enkeerdgronden gekarteerd (fig. 7). Lage zwarte enkeerdgronden zijn vaak late ontginningen (nieuwe tijd) en komen voor ter plaatse van relatief laaggelegen gebieden. De gronden beschikken over een ongeveer 50 cm dikke opgebrachte humeuze bovengrond. Hieronder ligt humusarm licht gekleurd zand. De overgang tussen de twee pakketten is vaak scherp en onregelmatig.

Op een hoogte-reliëfkaart van het plangebied zijn geen natuurlijke landschapsvormen herkenbaar (fig. 8). In het westelijk deel van het plangebied ligt het maaiveld op ongeveer 510 cm NAP. In het oostelijk deel ligt het maaiveld ongeveer 50 cm lager (460 cm NAP). Op een historische hoogtekaart uit 1973 ligt het maaiveld op een hoogte van 490 cm NAP.⁴ Vermoedelijk is het oostelijke deel dan ook afgegraven.

Aan het einde van het laatste decennium van 20^e en het begin van het eerste decennium van de 21^e eeuw hebben in het plangebied diverse onderzoeken plaatsgevonden. In 2003 heeft in het plangebied een grondwatersanering plaatsgevonden.

Recentelijk is in het plangebied een verkennend milieukundig booronderzoek uitgevoerd in het kader van de bestemmingswijziging van bedrijf naar wonen.⁵ Uit de boorprofielen komt naar voren dat de bovenste 80 tot 120 cm -mv bestaat uit matig siltig, zeer fijn, humeus zand. Hieronder ligt licht bruin matig fijn, matig siltig zand.

<i>Bron</i>	<i>Situatie plangebied, omschrijving</i>
Geologie (fig. 4) ⁶	Formatie van Boxtel Dekzand, beekleem, -zand en veen
Geomorfologie (fig. 6) ⁷	Plaatselijk afgegraven terrein (40)
Bodemkunde (fig. 7) ⁸	Afgegraven lage zwarte enkeerdgronden in leemarm en zwak lemig zand GWT II
AHN (fig. 8) ⁹	Westelijk deel 510 cm NAP oostelijk deel 460 cm NAPp

Tabel 1: Aardkundige waarden.

2.4 Bewoning en historische situatie

Sinds de vorming van het landschap in de Laatste IJstijd trekken jager-verzamelaars door het gebied. Ze maken hun kampen op de flanken en toppen van plaatselijke hoogtes zoals dekzandruggen, en in de buurt van water (gradiënten). Stromend water is van oorsprong vlak bij het plangebied aanwezig – de Lunterensche beek stroomt zeshonderd meter oostelijk langs deze dekzandrug.

4 (Meetkundige Dienst RWS 1983)

5 Boorstaten ter beschikking gesteld door Rouwmaat,

6 (De Mulder 2003)

7 (Alterra 2004)

8 (Alterra Wageningen UR 2012)

9 (Kadaster en PDOK 2014)

In de gemeente Woudenberg zijn vondsten uit het Paleolithicum en Mesolithicum hoofdzakelijk aangetroffen op de Utrechtse Heuvelrug. Echter ook op ongeveer één kilometer noordwestelijk van het plangebied, bij de Zegheweg, is aan het oppervlak een vuursteenafslag gevonden.¹⁰

Op het moment dat de landbouw zijn intrede doet in Nederland, ongeveer 5300 v. Chr., zijn vooral de flanken van de Utrechtse Heuvelrug aantrekkelijke vestigingslocaties (gordeldekzanden) vanwege de geschikte landbouwgronden. De kleinere dekzandkopjes zijn vanaf dat moment ongeschikt omdat ze te weinig plaats bieden voor permanente nederzettingen. De omvang van de dekzandrug bij het plangebied neemt qua omvang een middenpositie in, en de bewoningsmogelijkheden zijn zodoende niet duidelijk.

Onder invloed van de stijgende zeespiegel en het vochtig wordende klimaat, stagneert de afstroming van het oppervlaktewater steeds meer. Na 3850 v. Chr. vormt zich een kilometers breed veenmoeras in het gebied tussen de Lunterensche beek en de Utrechtse Heuvelrug.¹¹ Het moeras bereikt het plangebied echter (net) niet door de ligging op de dekzandrug.

Na de Middeleeuwen verschijnt het eerste kaartmateriaal. Op een kaart van Blaeu uit de 16^e eeuw is de dorpen- en wegenstructuur zichtbaar zoals deze tot op heden ook bestaat (fig. 9). De kaart laat de weg tussen Woudenberg en Scherpenzeel zien, globaal ter plaatse van de huidige Stationsweg Oost en Stationsweg, en de ligging van de beek. Op deze kaart is ook de schans bij Woudenberg zichtbaar – deze is als één van de eerste verdedigingswerken van de Grebbelinie in 1589 gerealiseerd.¹²

De 'Nieuwe kaart van de lande van Utrecht' uit de 17e eeuw is iets gedetailleerder (fig. 10). Het plangebied ligt ten zuiden van een door bomen geflankeerde weg naar 'Scharpeseel' bij de Lunterse Beeck. Er staat geen bebouwing ingetekend. Begin 19^e eeuw wordt de weg tussen Woudenberg en Scherpenzeel rechtgetrokken. Dit is de huidige Stationsweg Oost die ten noorden van het plangebied loopt. Deze weg werd verhoogd aangelegd en moest vanaf die tijd dienen als keerkade van de Grebbelinie. Samen met een damsluis in de Lunterensche Beek kon hiermee land geïnuundeerd worden in tijden van oorlogsdreiging.¹³

Op de kadastrale minuut van begin 19^e eeuw is zowel de nieuwe als de oude weg te zien (fig. 22). Het plangebied is in gebruik als bouwland.

In 1872 is de Stationsweg Oost verhard en de heide ontgonnen (fig. 12). Het plangebied is in gebruik als akkerland.

In 1909 is ten noordoosten van het plangebied bebouwing aanwezig (fig. 13). Waarschijnlijk maakt deze deel uit van de zuivelfabriek 'de Vooruitgang' die in 1897 wordt opgericht.¹⁴ In 1932 bestaat de zuivelfabriek uit een groot pand langs de Stationsweg oost en enkele bijgebouwen. Het plangebied is in gebruik als grasland. Vanaf 1937 breidt de zuivelfabriek flink uit, ook ter plaatse van het oostelijk deel van het plangebied. Dit is zichtbaar op luchtfoto's uit 1945 en 1951 en een topografische kaart uit 1952 (fig. 15, 16 en 17). In 1962 is de bebouwing verder uitgebreid (fig. 18). In 1982 is de verbinding tussen het westelijke en oostelijke pand binnen het plangebied niet meer aanwezig (fig. 19). De

10 (Heunks en Van der Zijpp 2005), waarneming: 57.865

11 (De Mulder 2003)

12 (Provincie Utrecht 2006)

13 (Blijdenstijn 2007, 46)

14 (Van Halem en Marringa 1987)

melkfabriek wordt in 1986 gesloten. De panden worden aangekocht door de firma Wetra BV. Dit bedrijf verzorgde tanktransporten voor derden. Een deel van de panden wordt verhuurd. In 1992 is aan de zuidzijde van het fabrieksterrein een extra bedrijfshal gerealiseerd (fig. 20, buiten huidig plangebied). Tussen 1995 en 2003 is de bebouwing gesloopt en in 2003 heeft een grondwatersanering plaatsgevonden. Op een luchtfoto uit 2014 is te zien dat het plangebied geheel braak ligt (fig. 21).

2.5 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Archeologische waarnemingen en onderzoeksmeldingen staan weergegeven in fig. 22 en staan toegelicht in tabel 2. In het onderzoeksgebied bevinden zich geen archeologische terreinen, waarnemingen of vondstmeldingen.

Ongeveer 180 m noorden van het plangebied heeft voor de uitbreiding van het bedrijventerrein tussen de Spoorlaan en de Parallelweg een bureau- en booronderzoek plaatsgevonden (onderzoeksmelding 13.856). De onderzoekers adviseren het zuidelijke deel van het plangebied door middel van een archeologische begeleiding te laten onderzoeken vanwege de aanwezigheid van een antropogeen dek ('esdek') uit de Middeleeuwen.

Voor de realisatie van een bedrijfspand ongeveer 290 m noordoostelijk van het plangebied is een bureauonderzoek uitgevoerd waarbij de onderzoekers concludeerden dat het gebied waarschijnlijk weinig geschikt is geweest voor bewoning, dat de bodem waarschijnlijk is geroerd door de realisatie van het bedrijventerrein en dat het gebied kan worden vrijgegeven (onderzoeksmelding 31.898).

Voor een bouwplan 70 m zuidoostelijk van het plangebied (Landaasweg) is een bureau- en booronderzoek uitgevoerd (onderzoek 49.053). Op grond van de geroerde bodem is het plangebied vrijgegeven voor bouwwerkzaamheden met een vergravingsdiepte tot maximaal 100 cm. Voor diepere graafwerkzaamheden moet wel vervolgonderzoek plaatsvinden in verband met de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden uit de Tweede Wereldoorlog.

Ongeveer 140 m noordoostelijk van het plangebied is eveneens een bureau- en booronderzoek uitgevoerd (onderzoeksmelding 3982717100). Uit het bureauonderzoek blijkt dat onder het antropogeen dek van de enkeergronden archeologische resten aanwezig kunnen zijn uit het Paleolithicum tot en met de Middeleeuwen. Ook kunnen resten gerelateerd aan de Grebbelinie 18° tot en met WOII voorkomen. Uit milieukundige boringen blijkt dat in het gebied de oorspronkelijke bodem deels intact is. Geadviseerd is om de verstoringsdiepte te beperken tot 100 cm -mv.

Op de archeologische kaarten van de gemeente Woudenberg heeft het plangebied een lage archeologische verwachting voor resten uit het Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Het ligt in een gebied waar elementen van de Grebbelinie aanwezig kunnen zijn, in het bijzonder 'stelling uit periode 1940 / 1945' (fig. 23 tot en met 26).

Op de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed ligt het plangebied in de zone "Pantherstellung". De Pantherstellung is door de Duitsers aangelegd voor de verdediging naar het zuidwesten en later in de oorlog tegen het oosten.

Op basis van een kaart ter beschikking gesteld door dhr. Rietberg van de Stichting Grebbelinie / Adviesbureau Grebbelinie ligt het plangebied ter plaatse van een zone waar loopgraven stelsels aanwezig waren (fig. 27).

<i>Bron</i>	<i>omschrijving</i>
Archeologische terreinen	geen
Waarnemingen	geen
Vondstmeldingen	geen
Onderzoeksmeldingen	<p>13.856 - Woudenberg – Uitbreiding bedrijventerrein Parallelweg - booronderzoek</p> <p>Aangezien in zowel enkele boringen als tijdens de veldkartering archeologische indicatoren zijn aangetroffen en het bodemprofiel plaatselijk onverstoord is, is aanbevolen om in het zuiden van het plangebied, waar het bodemprofiel grotendeels onverstoord is en waar een middeleeuws esdek is gelegen, een archeologische begeleiding uit te laten voeren.¹⁵</p> <p>31.898 - Woudenberg - Bedrijventerrein - bureauonderzoek</p> <p>In het plangebied zal een bedrijfshal worden uitgebreid. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast. Door de relatief lage ligging en het ontbreken van voldoende afwateringsmogelijkheden is het plangebied tot in de 20^e eeuw een relatief nat gebied geweest en daarmee weinig aantrekkelijk voor bewoning. Dit blijkt onder andere ook uit het nagenoeg ontbreken van archeologische waarnemingen in de nabijheid van het plangebied. Ook op oude kaarten zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten uit historische periodes te zien. In het plangebied kunnen resten voorkomen vanaf het Laat-Paleolithicum, na de laatste ijstijd. De archeologische waarden worden verwacht onder het esdek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont.</p> <p>De ligging in een regio, waar voortdurend sprake is van hoge grondwaterstanden als gevolg van kwel vanuit de Utrechtse Heuvelrug en als gevolg van de nabijheid van een beek, maakt het weinig aannemelijk dat het is uitgekozen voor permanente bewoning. De kans op het aantreffen van archeologische waarden is klein, uitgezonderd specifieke, aan beekdalen te relateren incidentele vondsten als depositie-artefacten of jachtwerktuigen. Ook is het mogelijk dat bij de aanleg van het bedrijventerrein of bij kanaliseringswerkzaamheden rond de Lunterensche beek de bodem is verstoord. Derhalve is de kans dat archeologische waarden worden aangetroffen vrijwel nihil. De auteurs adviseren het plangebied vrij te geven.¹⁶</p> <p>49.053 - Woudenberg - Landaasweg 4-6 - bureauonderzoek en booronderzoek</p> <p>Op basis van het bureauonderzoek wordt verwacht dat in het plangebied archeologische resten voorkomen uit de Tweede Wereldoorlog. Tijdens het veldonderzoek is geconstateerd dat het plangebied in een relatief lage dekzandvlakte ligt, die mogelijk was afgedekt door een pakket humeus zand. De top van het dekzand is in vrijwel het gehele plangebied verwijderd en de grond is aangevuld met opgebracht puinhoudend zand. De top van het dekzand is waarschijnlijk verstoord. Vanwege de geringe verstoringsdiepte van de voorgenomen ontwikkeling wordt verwacht, dat de verstoring van eventueel aanwezige resten uit de Tweede Wereldoorlog minimaal zal zijn. Op basis van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek wordt geadviseerd om geen vervolgonderzoek uit te laten voeren. Een vervolgonderzoek, inclusief een gedetailleerd bureauonderzoek naar Tweede Wereldoorlog resten, is wel noodzakelijk indien toekomstige bodemingrepen dieper</p>

15 (Akkerman en Brongers 2004)

16 (Blom en Huizer 2010)

Bron	omschrijving
	<p>zullen reiken dan 1,0 m -mv.¹⁷</p> <p>3986102100 - Woudenberg - Hoevelaar Masterplan bureauonderzoek</p> <p>3982717100 - Woudenberg – Parallelweg bureauonderzoek</p> <p>Het plangebied ligt in het Utrechts-Gelders zandgebied, ten oosten van de Utrechtse Heuvelrug, op het voormalige spoorweg emplacement van station Woudenberg. De ondergrond bestaat uit windafzettingen uit de laatste IJstijd die in de vorm van paraboolruggen zijn opgewaaid, de zogenaamde dekzanden. Op de dekzandruggen hebben zich enkeerdgronden gevormd (oude bouwlanden). Deze zijn afgedekt door een ophooglaag van 40 cm dik of meer sinds de bouw van het station. Onder het antropogene dek van de enkeerdgronden kunnen archeologische resten aanwezig zijn uit het Paleolithicum tot en met de Middeleeuwen. Het plangebied ligt bij de Grebbelinie, een militaire structuur met werken uit de 18^e tot en met WOII. Uit WOII kunnen resten in het plangebied aanwezig zijn direct onder het maaiveld tot ongeveer twee meter diep. Uit milieukundige boringen kan worden afgeleid dat de oorspronkelijke bodems onder het ophoogdek nog deels intact zijn. De basis van het antropogene dek bevindt zich tussen 100 en 200 cm -mv. De bodem is plaatselijk geheel verstoord daar waar bouwwerken hebben gestaan.</p> <p>Bij de huidige plannen wordt het potentiële archeologische niveau onder het antropogene dek, op 100 cm -mv en dieper mogelijk vergraven bij de bouw van de supermarkt. Geadviseerd wordt daarom om – indien graafwerkzaamheden tot in dit archeologisch niveau niet kunnen worden vermeden - het plangebied nader te onderzoeken door middel van een verkennend booronderzoek om zo de aard en intactheid van het bodemprofiel nader te onderzoeken. Daarnaast wordt geadviseerd bij graafwerkzaamheden rekening te houden met toevallsvondsten uit WOII en deze bij het aantreffen daarvan direct te melden.¹⁸</p>
Gemeentelijke kaart	AWG 3
Bouwhistorische waarden	Geen binnen plangebied

Tabel 2: Bekende waarden tot ca. 400 m van het plangebied.

2.6 Gespecificeerde verwachting

Het plangebied ligt in het Utrechts-Gelders zandgebied. Het plangebied ligt op basis van de geomorfologische kaart binnen een plaatselijk afgegraven terrein. Vanaf de jaren 30 van de 20^e eeuw bevinden zich in het oostelijk deel van het plangebied, waar het toekomstige woonhuis zal worden gebouwd, panden van de zuivelfabriek de Vooruitgang. Deze zijn aan het einde van de 20^e of in het begin van de 21^e eeuw gesloopt. Daarnaast bevinden zich in de omgeving van het plangebied resten van de Grebbelinie uit de 18^e eeuw tot en met WOII. Een militaire kaart uit mei 1940 wijst erop dat resten van loopgraven aanwezig kunnen zijn.

De verwachting voor wordt als volgt gespecificeerd:

1. Datering: Tweede Wereldoorlog, 1940 – 1945.
2. Complextype: Resten van loopgraven, militaire opstellingen, evacuatie resten.
3. Omvang: Onbekend.

17 (Haaring 2011)

18 (De Boer 2015)

-
4. Diepteligging: Direct vanaf het oppervlak tot ongeveer twee meter diep.
 5. Gaafheid, conservering en verstoringen: Door bouw- en sloopwerkzaamheden en het bouwrijp maken voor het huidige bedrijventerrein waarschijnlijk verstoord tot ongeveer 1 m à 2 m -mv.
 6. Locatie: Hele plangebied
 7. Uiterlijke kenmerken (prospectie kenmerken): De archeologische resten bestaan onder meer uit ingravingen (loopgraven), beton en metaal (militaire opstellingen) en persoonlijke eigendommen bij de evacuatie (munten).

3 Conclusie

De onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

- *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*

De huidige bestemming van het plangebied is bedrijf. Deze zal worden omgezet naar wonen. In het oostelijk deel wordt een nieuwe woning met aangebouwde garage gerealiseerd

- *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*

Het plangebied ligt in het Utrechts-Gelders zandgebied. Het plangebied ligt op basis van de geomorfologische kaart binnen een plaatselijk afgegraven terrein. Ten westen van het plangebied ligt een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden. Op basis van de bodemkaart komen in het plangebied lage zwarte enkeerdgronden voor.

- *Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?*

Door bouw- en sloopwerkzaamheden en het bouwrijp maken voor het huidige bedrijventerrein is het gebied waarschijnlijk verstoord.

- *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*

In het plangebied kunnen resten uit de Tweede Wereldoorlog voorkomen. Echter, gezien de bouw- en sloopwerkzaamheden en het bouwrijp maken voor het huidige bedrijventerrein is het waarschijnlijk dat de resten uit de Tweede Wereldoorlog tot ca. 1 à 2 meter diepte zijn vergraven. Indien loopgraven aanwezig waren die dieper waren dan 2 m kunnen de onderzijden hiervan nog aanwezig in het plangebied.

- *Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:*
 - *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*

Niet van toepassing.

- *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?*

Geadviseerd wordt om de graafwerkzaamheden te beperken tot 1 m -mv. Indien de graafwerkzaamheden wel dieper gaan dan 1 m -mv wordt geadviseerd om het plangebied nader te onderzoeken door middel van een verkennend booronderzoek om zo de aard en intactheid van het bodemprofiel nader te bepalen.

4 Advies

Bureau voor Archeologie adviseert het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling indien de graafwerkzaamheden niet dieper gaan dan 1 m -mv. Geadviseerd wordt daarom om indien graafwerkzaamheden dieper dan 1 m -mv zullen plaatsvinden het plangebied nader te onderzoeken door middel van een verkennend booronderzoek om zo de aard en intactheid van het bodemprofiel nader te bepalen. Daarnaast wordt geadviseerd bij graafwerkzaamheden rekening te houden met toevalsvondsten uit WOII en deze bij het aantreffen daarvan direct te melden

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat toch archeologische resten worden aangetroffen bij de graafwerkzaamheden. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet uit 2016. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Woudenberg.

5 Literatuur

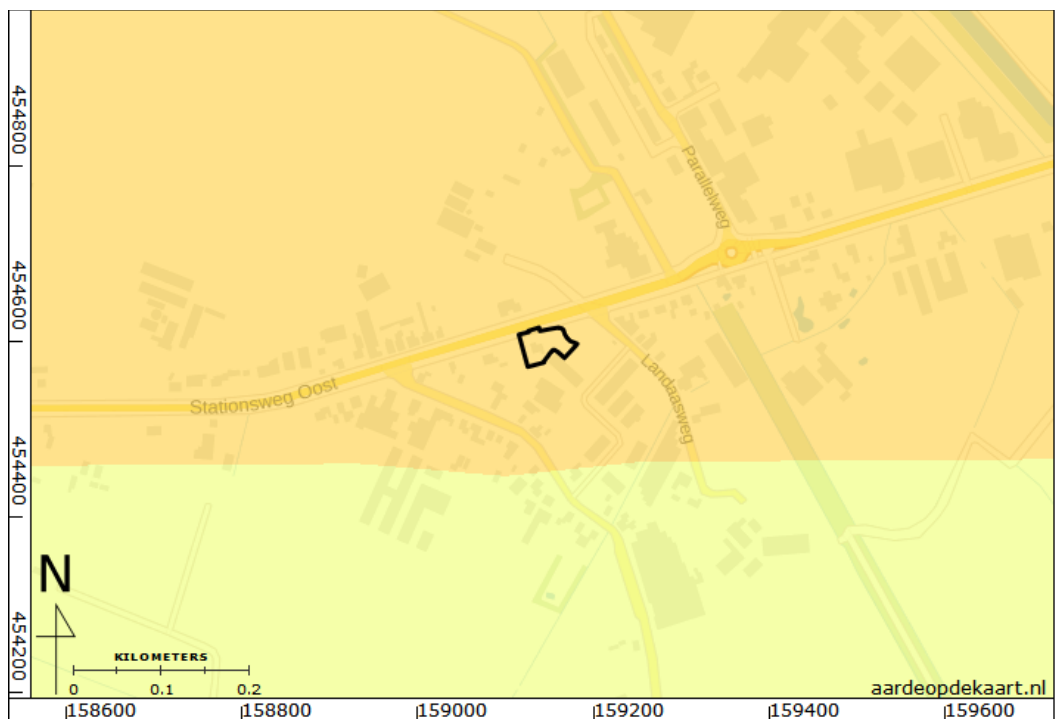
- Akkerman, E., en H. Brongers. 2004. "*Inventariserend veldonderzoek Woudenberg Bedrijventerrein Parallelweg*". Assen: ARCADIS.
- Alterra. 2004. "*Geomorfologische Kaart Nederland (GKN) Landsdekkend digitale bestand*". Wageningen.
- Alterra Wageningen UR. 2012. "*BISNederland*". *Bodemkaart 1 : 50 000*. <http://www.bodemdata.nl/>.
- Bernard de Roy. 1743. "*Nieuwe kaart van den Lande van Utrecht; eerste uitgave is van 1696*". Amsterdam: Johannes Covens en Cornelis Mortier. <http://objects.library.uu.nl/reader/index.php?obj=1874-249182&lan=en#page/98/15/72/98157271597383151294511064783805227493.jpg/mode/1up>.
- "*Bestemmingsplan bedrijventerrein Woudenberg*". 2008. <https://www.woudenberg.nl/onderwerpen/inwoners/bestemmingsplannen/bebouwde-kom/bedrijventerrein-woudenberg/>.
- Blaeu, Joan. 1659. "*Toonneel des Aerdriics ofte Nieuwe Atlas*". Leiden. <https://www.erfgoedleiden.nl/schatkamer/bladeren-door-blaeu/bekijk-de-atlas-blaeu>.
- Blijdenstijn, Roland. 2007. "*Tastbare tijd cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*". Utrecht: Provincie Utrecht.
- Blom, J.M., en J. Huizer. 2010. "*Woudenberg Bedrijventerrein Parallelweg*". ADC-rapport 1691. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten. <https://easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:37452>.
- Boshoven, E.H., G.H. de Boer, en D. Bekius. 2010. "*Gemeenten Renswoude en Woudenberg Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart*". RAAP-rapport 2117. Weesp: RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- De Boer, A. 2015. "*Parallelweg, Woudenberg, gemeente Woudenberg: een bureauonderzoek*". Bureau voor Archeologie Rapport 253.
- de Mulder, E.F.J. 2003. *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhof: Groningen [etc.].
- Haaring, L. 2011. "*Archeologisch bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase Landaasweg 4-6, Woudenberg Gemeente Woudenberg*". B&G rapport 1313. Noordwijk: IDDS Archeologie. <https://easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:56432>.
- Heunks, E., en W. van der Zijpp. 2005. "*Plangebied Zegheweg te Woudenberg, gemeente Woudenberg: archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek*". RAAP-notitie 969. Amsterdam: RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- Kadaster. 1811. "*Kadastrale Minuten*". 1832. <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>.
- Kadaster, en PDOK. 2014. "*AHN2 - WCS service*". <http://nationaalgeoregister.nl>.
- Meetkundige Dienst RWS. 1983. "*Tophoogte MD: Historisch hoogtepunten bestand*". <http://www.rijkswaterstaat.nl/apps/geoservices/geodata/dmc/tophoogte/productinfo/metainfo/tophoogte.xml>.
- Provincie Utrecht. 2006. "*DE GREBBELINIE BOVEN WATER! Gebiedsvisie voor de Grebbelinie deel 1: Hoofdrapport*".
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2016. "*Archis3 - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed*". <https://archis.cultureelerfgoed.nl/#/login>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en Data Archiving and Networking Services. "*e-depot voor de Nederlandse archeologie*". <http://www.edna.nl>.
- SIKB. 2016. "*Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 4.0*".

-
- Van Halem, W, en G.D. Marringa. 1987. "*Uit de geschiedenis van de Roomboterfabriek 'De Vooruitgang' te Woudenberg 1897-1986*". *De Klapperman : bijdragen tot de geschiedenis van Woudenberg*.
<http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/210128>.
- Vos, Peter, en Henk Weerts, red. 2011. *Atlas van Nederland in het Holoceen: landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*. Amsterdam: Bert Bakker.

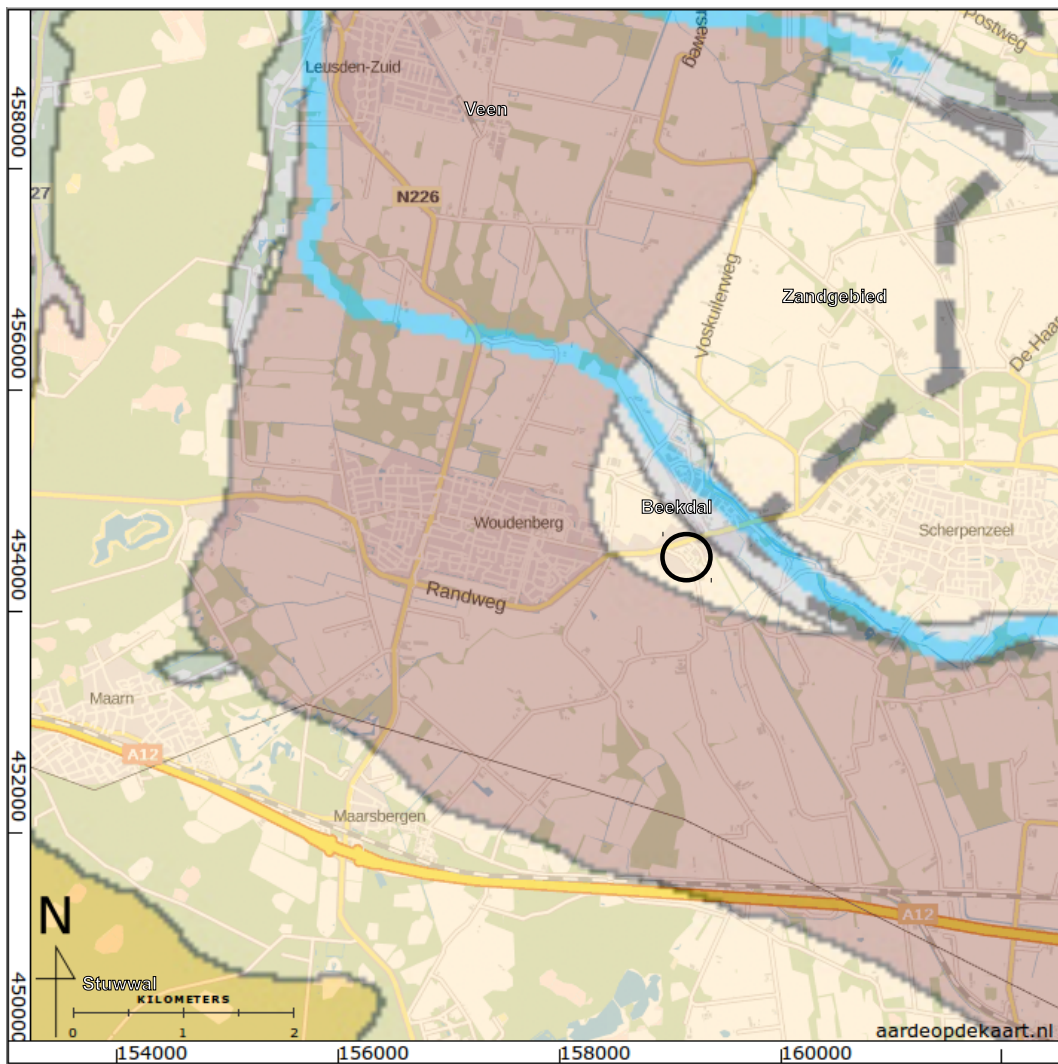
Figuren

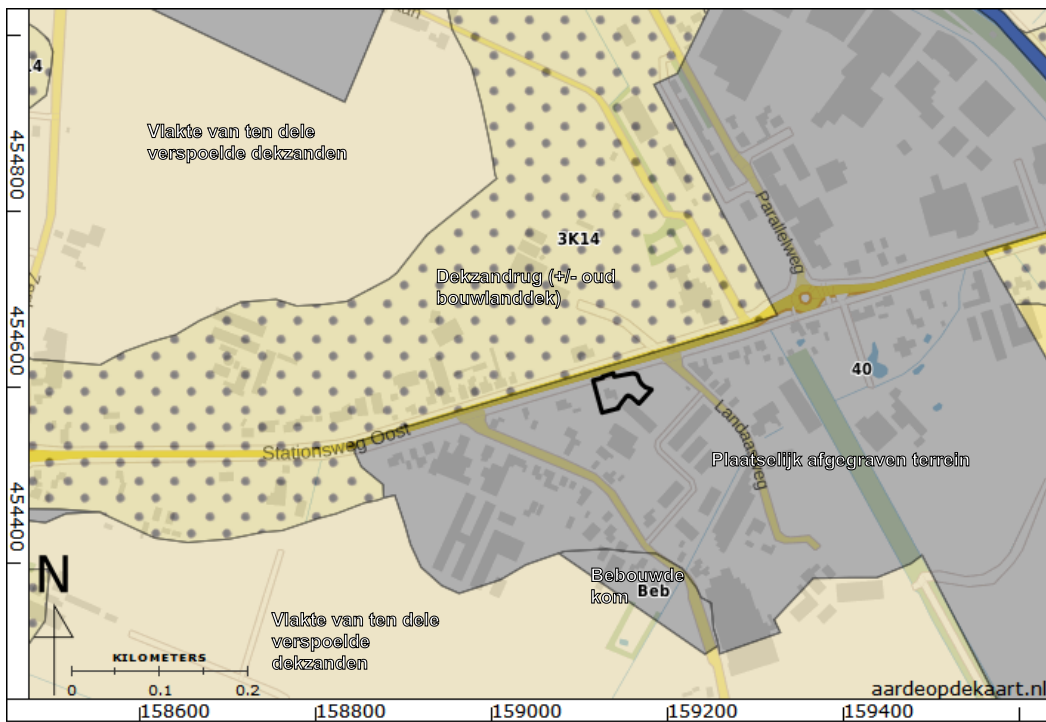
Figuur 3: Luchtfoto.

Figuur 4: Geologische overzichtskaart (De Mulder 2003).

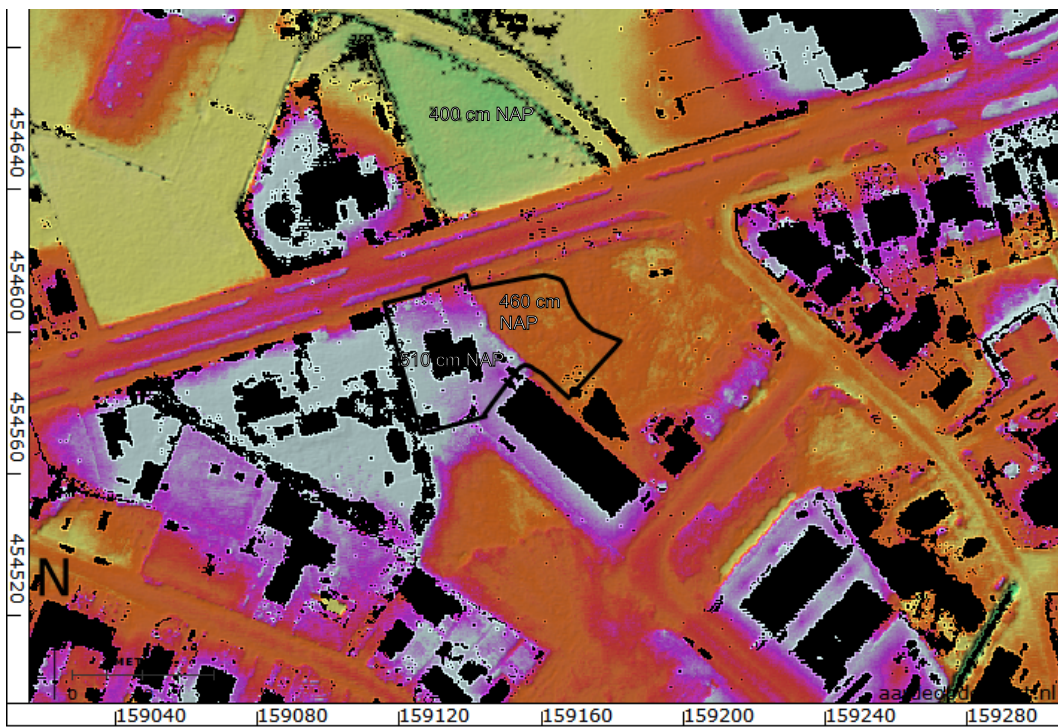
Figuur 5: Paleogeografische kaart van Nederland 1500 voor Christus (Vos en Weerts 2011).

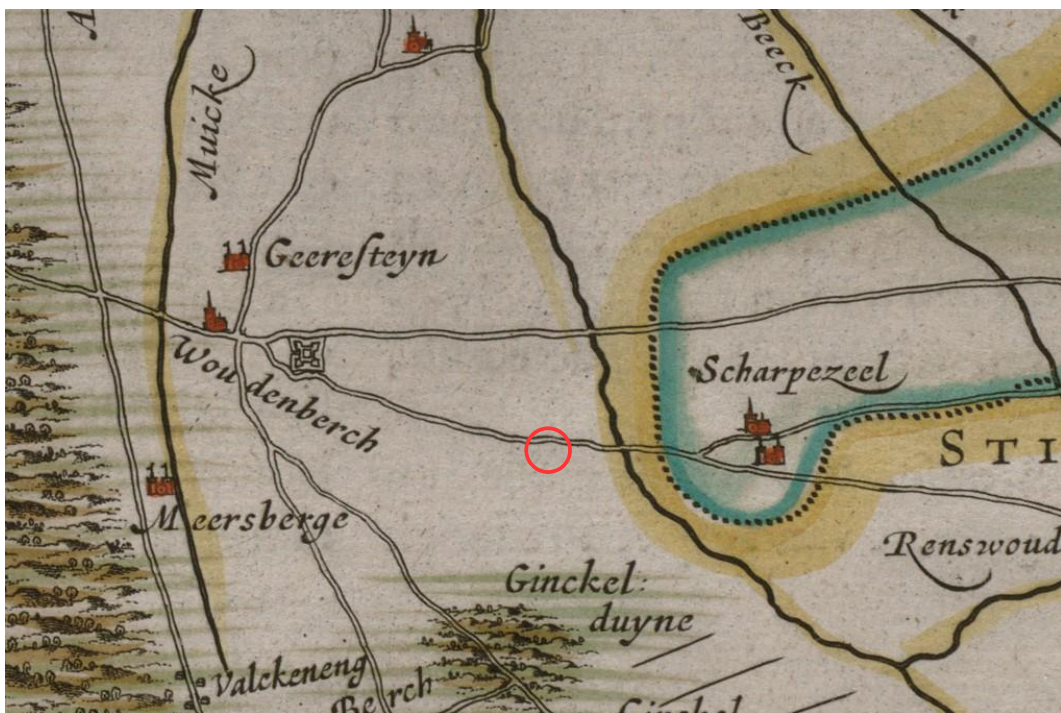
Figuur 6: Geomorfologische kaart (Altera 2004)

Figuur 7: Bodemkaart (Altera Wageningen UR 2012).

Figuur 8: Hoogte-reliëfkaart op basis van AHN2 (Kadaster en PDOK 2014).

Figuur 9: Kaart van Blaeu midden 17^e eeuw (Blaeu 1659).

Figuur 10: Nieuwe Kaart van den Lande van Utrecht midden 18^e eeuw (Bernard de Roy 1743).

Figuur 11: Kadastrale minuut 1811-1832 (Kadaster 1811). Het landgebruik is bouwland.

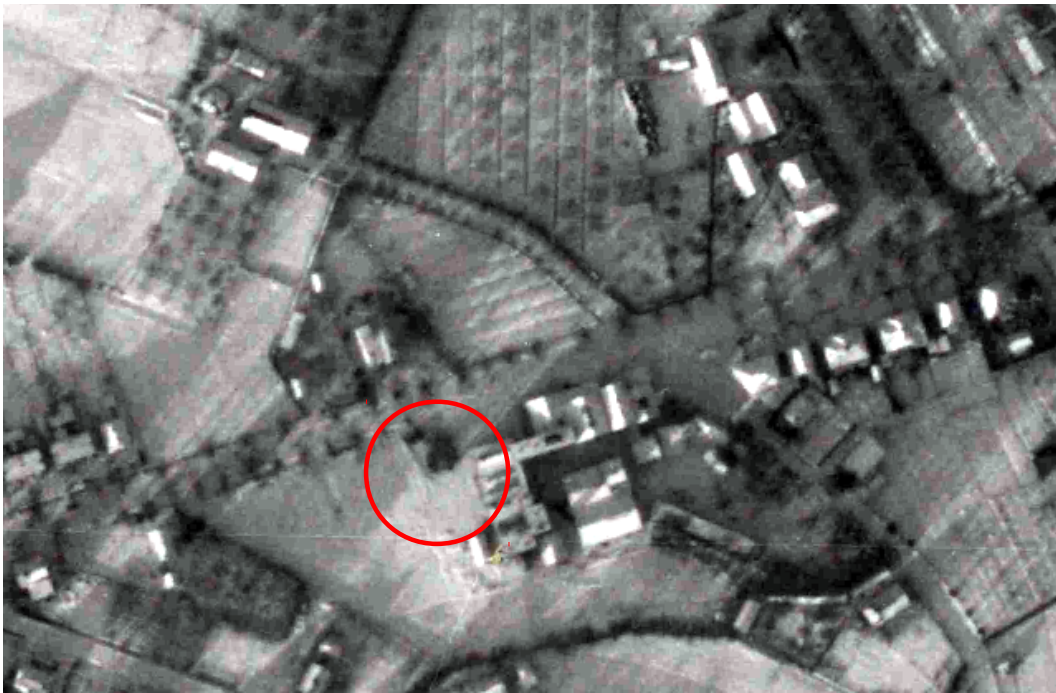
Figuur 12: Bonnekaart 1872.

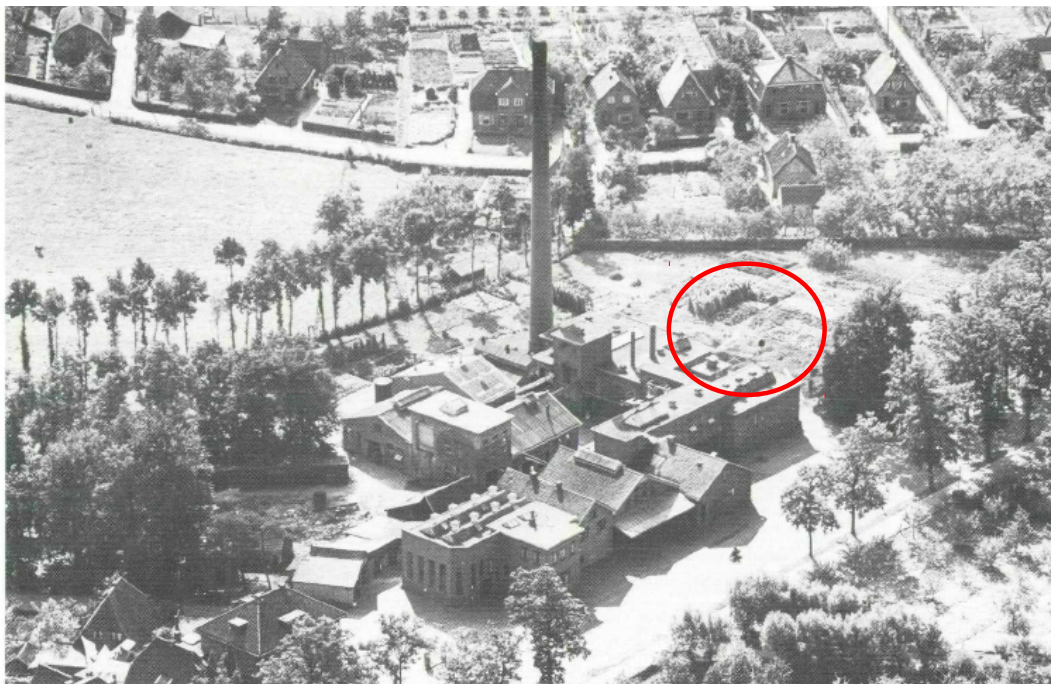
Figuur 13: Bonnekaart 1909.

Figuur 14: Bonnekaart 1932.

Figuur 15: Luchtfoto uit 1945.

Figuur 16: Luchtfoto van de zuivelfabriek uit 1951.

Figuur 17: Topografische kaart 1952.

Figuur 18: Topografische kaart 1962.

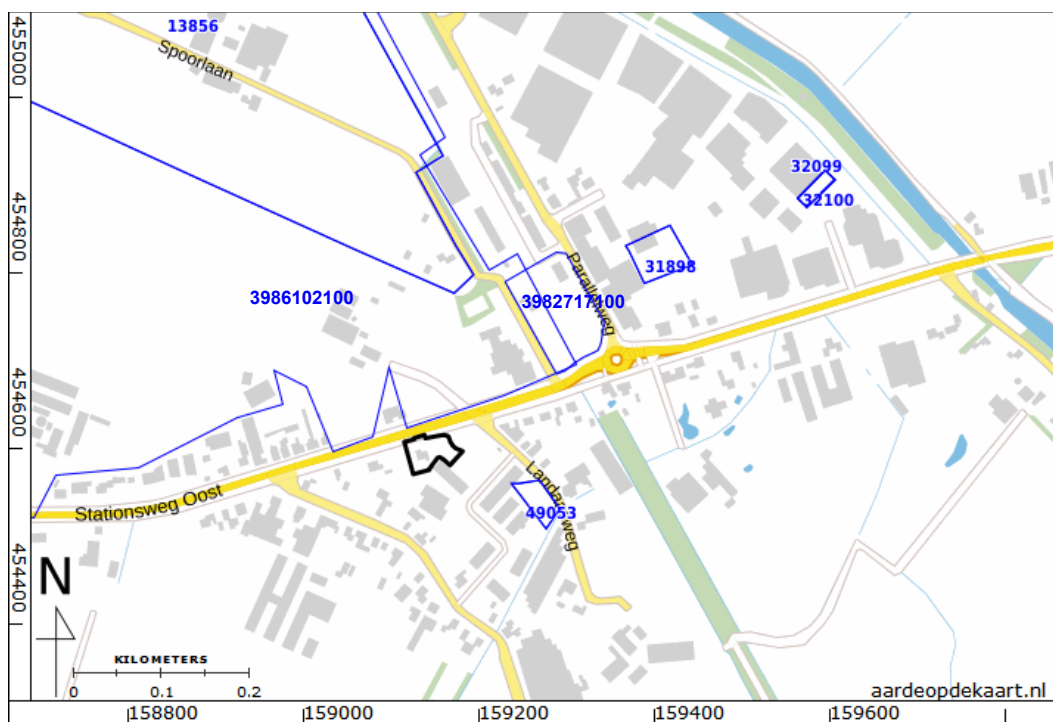
Figuur 19: Topografische kaart 1982.

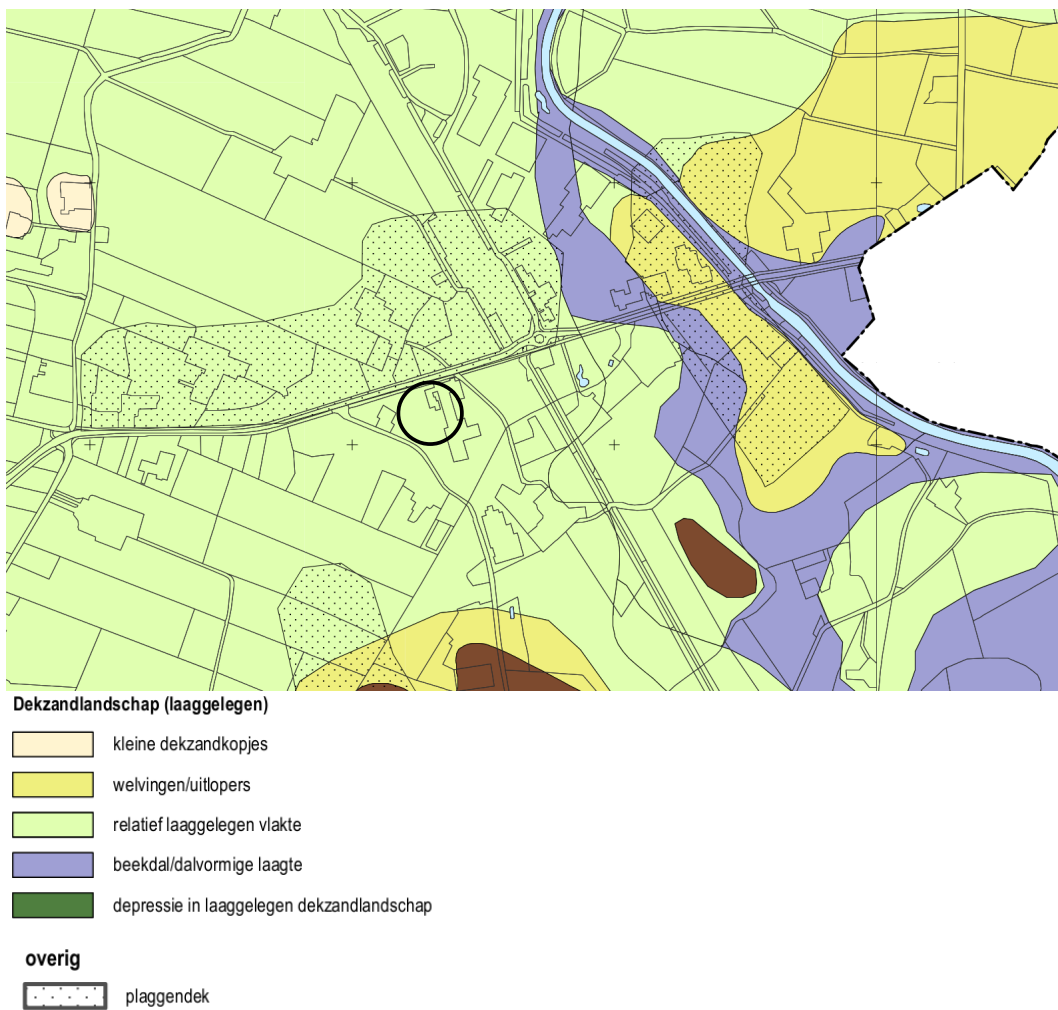
Figuur 20: Topografische kaart 1995.

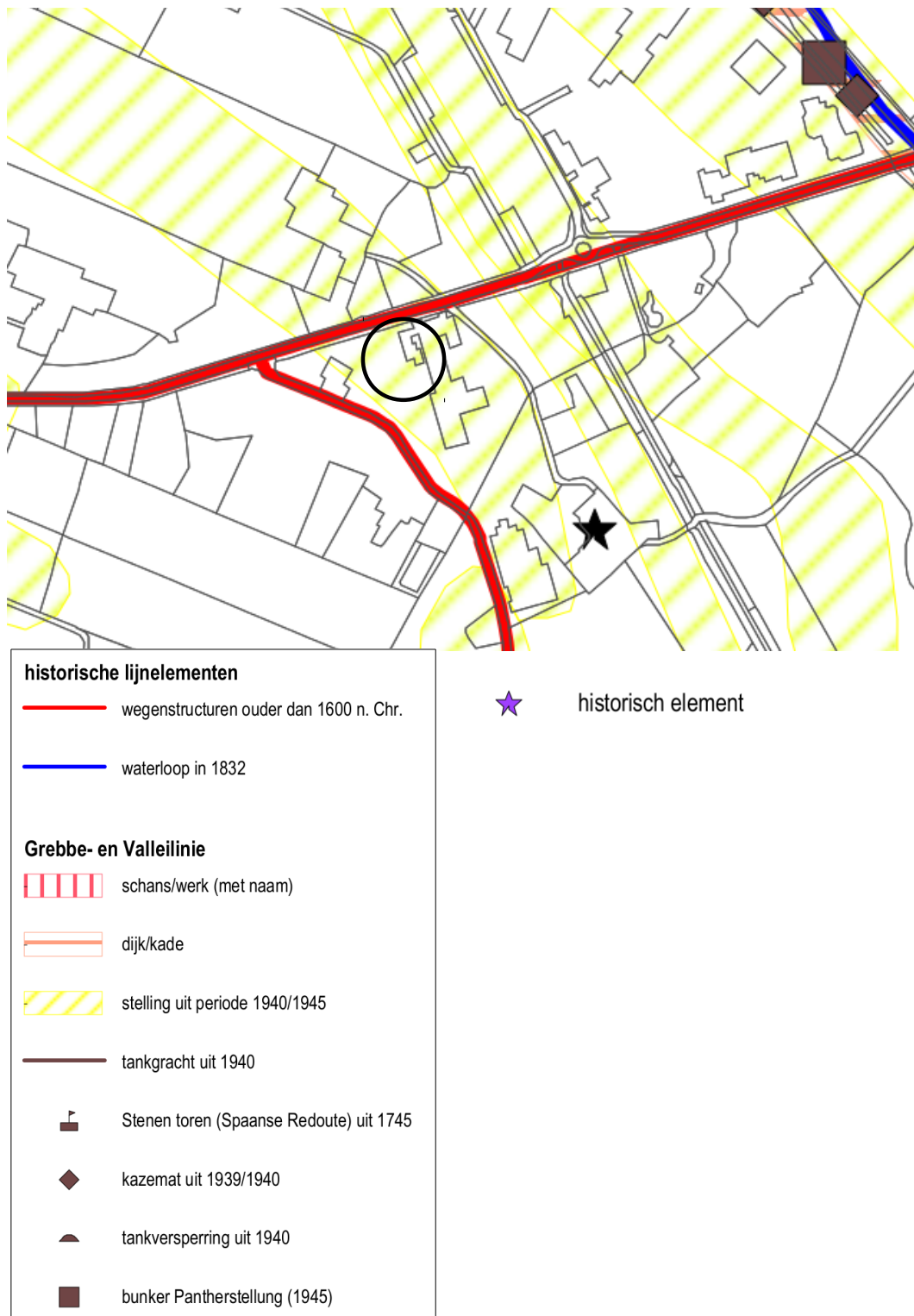
Figuur 21: Luchtfoto 2014.

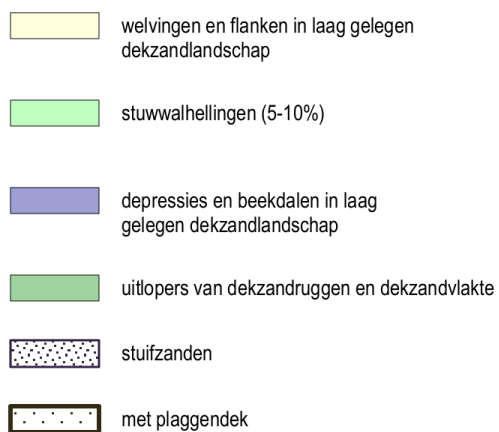
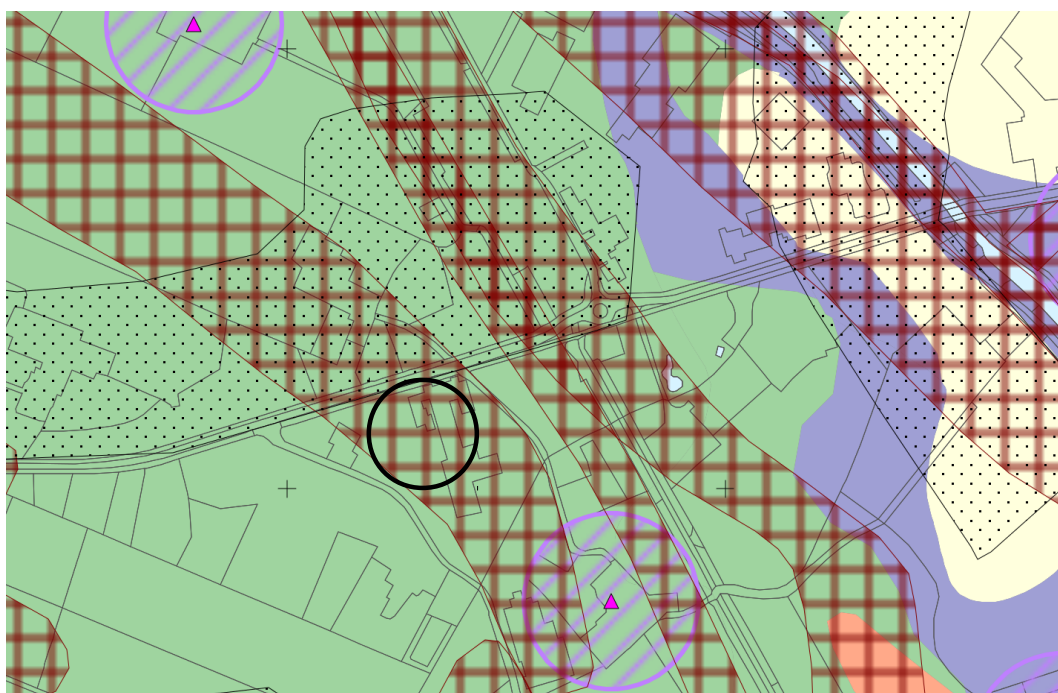
Figuur 22: Onderzoeksmeldingen in het onderzoeksgebied (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2016).

Figuur 23: Morfogenetische kaart (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).

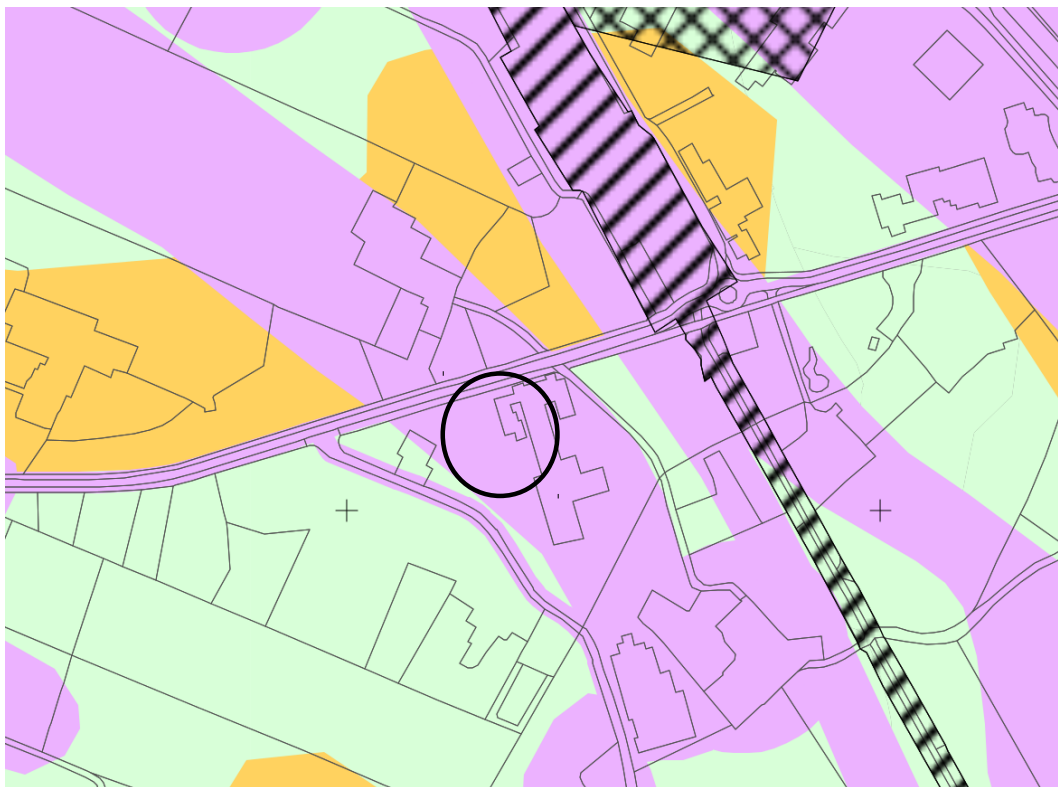
Figuur 24: Historisch geografische elementen (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).

archeologische waarden

Figuur 25: Verwachtingskaart van de gemeente Woudenberg (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010).

AWG3 : cultuurhistorische elementen:
 - historische wegen (Middeleeuwen en ouder)
 - ontginningsassen
 - historische boerderijplaatsen
 - landgoederen
 - Grebbelinie

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 100 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Archeologisch Waardevol Verwachtingsgebied (AWV)

AWV1 : - zones met een hoge archeologische verwachting
 - zones met een plaggendek

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 100 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

AWV2 : - zones met een middelhoge archeologische verwachting

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 1000 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

AWV3 : - zones met een lage archeologische verwachting

bodemingrepen dieper dan de huidige verstoringsdiepte (30 cm -Mv) vermijden. Indien niet mogelijk: bij bodemingrepen groter dan 10.000 m² is voorafgaand aan ruimtelijke planvorming archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Figuur 26: Beleidskaart van de gemeente Woudenberg (Boshoven, De Boer, en Bekius 2010)

Figuur 27: Kaart met militaire linies in de Grebbelinie bij station Woudenberg (bron: dhr. Rietberg, Adviesbureau Grebbelinie).